

EDUSKUNNAN
VALTIOVARAINVALIOKUNTA

Helsingissä

5 päivänä lokakuuta 1994

Lausunto n:o 6

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä syyskuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 135 Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Erikoisvaliokuntien yhteisessä kuulemistilaisuudessa ovat olleet kuultavina alivaltiosihteeri Antti Satuli, toimistopäällikkö Hannu Himanen ja erikoistutkija Kari Möttölä ulkoasiainministeriöstä, puheenjohtaja Esa Härmälä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, ekonomisti Peter Boldt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä sekä johtaja Erik Forsman Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta.

Valtiovarainvaliokunnassa ovat olleet kuultavina finanssineuvos Lasse Aarnio, finanssineuvos Heikki Sourama, finanssineuvos Martti Hetemäki, lainsäädäntöneuvos Hannu Taipale, neuvotteleva virkamies Tapio Mutikainen sekä vanhempi hallitussihteeri Martti Anttinen valtiovarainministeriöstä, pääjohtaja Sirkka Hämäläinen ja toimistopäällikkö Martti Lehtonen Suomen Pankista, tutkimuspäällikkö Pekka Parkkinen Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta sekä johtaja Veikko Kasurinen Oy Alko Ab:sta.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa hallinto- ja tarkastusjaostossa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Eikka Kosonen ulkoasiainministeriöstä, finanssineuvos Simo Ojanen oikeusministeriöstä sekä neuvotteleva virkamies Pasi Korvenranta ja aluekehitysjohtaja Veijo Kavonius sisäasiainministeriöstä.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa verojaostossa ovat olleet kuultavina ylijohdaja Lasse Arvela, budjettineuvos Rauno Lämsä ja vanhempi budjettisihteeri Elina

Selinheimo valtiovarainministeriöstä, maatalousneuvos Esko Juvonen maa- ja metsätalousministeriöstä, ekonomisti Helena Pentti Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, osastopäällikkö Risto Lähdevuori Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, varatoimitusjohtaja Pauli K. Mattila Keskukskauppakamarista, toimitusjohtaja Heikki J. Perälä Veronmaksajain Keskusliitosta sekä erikoistutkija Teuvo Junka Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa sivistys- ja tiedejaostossa ovat olleet kuultavina apulaisosastopäällikkö Jorma Hattula, tiedesihteeri Monica Melén-Paaso ja talousjohtaja Eero Pulkkinen opetusministeriöstä, osastopäällikkö Pertti Toivonen työministeriöstä, puheenjohtaja Tuulikki Karjalainen ja pääsihteeri Jarmo Malkavaara Taiteen keskustoimikunnasta, Tiede- ja teknologianeuvoston pääsuunnittelija Esko-Olavi Seppälä sekä maakuntajohtaja Pekka Turunen Satakuntaliitosta.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa maatalousjaostossa ovat olleet kuultavina ministeri Mikko Pesälä ja maatalousneuvos Esko Juvonen maa- ja metsätalousministeriöstä sekä budjettipäällikkö Raimo Sailas ja vanhempi budjettisihteeri Elina Selinheimo valtiovarainministeriöstä.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa kauppa- ja teollisuusjaostossa ovat olleet kuultavina teollisuusneuvos Martti Mäenpää ja erikoistutkija Gunnar Niemi kauppa- ja teollisuusministeriöstä.

Asiaa valiokunnalle valmistelleessa valiokunnan asettamassa sosiaali- ja työjaostossa ovat olleet kuultavina vt. apulaisosastopäällikkö Raimo Nieminen ja erikoistutkija Carin Lindqvist-Virtanen sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöstä sekä vt. tilastojohtaja Eero Polus työministeriöstä. Lisäksi Sosiaaliturvan Keskusliitto on jättänyt asiasta kirjallisen lausunnon.

Taloudelliset vaikutukset

Yleistä

Hallituksen esityksessä on todettu, että unionin jäsenyyden taloudellisia vaikutuksia on erittäin vaikeaa kattavasti arvioida. Monet vaikutuksista ovat välillisiä ja osa näkyy vasta tietyllä viiveellä. Hallitus viittaa arvioihin, joiden mukaan jäsenyyden vaikutukset ovat kokonaisuuden kannalta myönteisiä erityisesti pitkällä aikavälillä. Lyhyellä tähtäyksellä kokonaisuutta pienentävät suurimman sopeutumistarpeen kohteeksi joutuvien alojen tulonmenetykset. Näitä haittoja on mahdollista korvata kotimaisin toimin. Sen sijaan jäsenyyden edut voidaan saavuttaa vain jäsenyydellä.

Hallitus toteaa Suomen päässeen sisämarkkinoille ETA-sopimuksen kautta, mutta ei välttämättä usko järjestelyn pysyvyyteen. Merkittävin ero Euroopan unionin jäsenyyden ja ETA:n välillä on se, että Suomi osallistuisi jäsenenä täysimääräisesti päätöksentekoon unionissa. Sitä vastoin ETA:n puitteissa todelliset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon ovat varsin rajoitetut. ETA:an nähden muut huomattavimmat välittömät erot ovat, että unionin jäsenenä Suomi ryhtyy soveltamaan yhteisön yhteistä maatalouspolitiikkaa ja luopuu kansallisesta rajasuojasta suhteessa sisämarkkinamaihin, tulee osaksi yhteisen kauppapolitiikan mukaista tulliliittoa ja osallistuu yhteisön budjettiin. Integraatioetujen on arveltu tulevan pääosin kilpailun voimistumisesta ja talouden rakennesopeutuksen aikaansaamasta tehokkuuden lisääntymisestä.

Kansantaloudelliset vaikutukset

ETA-sopimuksen kautta tulevien yhteismarkkinoiden luomaa kasvupotentiaalia huomattavasti merkittävämmät taloudelliset vaikutukset arvioidaan syntyvän Euroopan unionin jäsenenä talouspolitiikan uskottavuuden ja vakauden kautta. Keskeistä uskottavuuden kannalta on myös luottamus siihen, että Suomi sitoutuu noudattamaan talous- ja rahaliiton (EMU) konvergenssikriteereitä. Niitä ovat matala inflaatio, alhainen korkotaso sekä valtiontalouden alijäämän ja velkaantumisen rajoittaminen. Nämä Maastrichtin sopimuksessa esitetyt kriteerit ovat keino taata kansantalouden kannalta kestävä kehitys. Näillä tavoitteilla katsotaan yleisesti olevan keskeinen kansantaloutemme vakautta li-

säävä merkitys riippumatta siitä, liitymmekö EU:n jäseneksi vai emme.

Suomi hyväksyi jo jäsenyyshakemuksessaan EU:n talous- ja rahaliittoon tähtäävän politiikan, jonka tavoitteena on yhteinen rahapolitiikka ja yhteinen rahayksikkö. Rahaliiton hyötynä voidaan nähdä valuuttakurssiepävarmuuden poistuminen. Viime vuosikymmeninä paljon käytetyn kilpailukyyn korjauskeinon, valuuttakurssin muuttamisen, poistuminen omia-voimasta on valtiokunnan mielestä oimaan lisäämään kansantaloutemme vakautta.

Valiokunta katsoo, että edettäessä kohti rahaliiton kolmatta vaihetta on erityistä huomiota kiinnitettävä siihen, että kansantaloutemme ja valtiontaloutemme valmiudet ovat riittävät yhteiseen rahapolitiikkaan osallistumiseen ja yhteisen rahayksikön toteuttamiseen ja ettei siitä aiheudu vakavia tasapainohäiriöitä Suomen kansantaloudelle. Valiokunta pitää luonnollisena, että päätös yhteisestä valuutasta tehdään eduskunnan suostumuksella.

Teollisuus katsoo EU-jäsenyyden vauhdittavan investointeja, tukevan työllisyyden parantamista ja edistävän talouden kasvumahdollisuuksia. Jäsenyydestä välittömästi johtuvien kokonaistuotannon kasvuvaiikutusten teollisuus arvioi olevan vuositasolla noin prosenttiyksikön luokkaa. Kilpailupaineiden mukanaan tuomaa elinkeinorakenteen muutosta pidetään teollisuudessa voittopuolisesti hyvänä sen nopeuttaessa talouden tehottomuuksien purkamista.

Suurimpia ongelmia arvioidaan syntyvän lyhyellä tähtäyksellä elintarviketaloudessa. Maatalouden osalta jäsenyys merkitsee siirtymistä EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja hintajärjestelmän piiriin. Tämä merkitsee sopeutumiso ongelmia, joita pyritään lieventämään kotimaisilla sopeutustoimilla.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös niihin mahdollisuuksiin, joita EU:n Venäjälle sekä Itä-Eurooppaan antaman avun suuntaaminen Suomen lähialueille eli erityisesti Baltian ja Pietarin alueille antaa Suomelle ja Suomen kansantaloudelle.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Hallituksen esitys ei sisällä yksityiskohtaisia laskelmia Euroopan unionin jäseneksi liittymisen vaikutuksista julkiseen talouteen. Vuoden 1995 osalta laskelma sisältyy hallituksen esitykseen ensi vuoden talousarvioksi.

Suomen jäsenmaksuosuus EU:lle määräytyy arvonlisäveropohjan, bkt:n perusteella määräytyvän maksun ja muiden maksujen perusteella. Vuoden 1995 osalta maksut EU:lle määräytyisivät siten seuraavasti:

	mmk
ALV-maksu	3 022
BKTL-maksu	1 973
EIP, EURATOM, EHTY	451
Yhteensä	5 446

Vuoden 1995 talousarvioesityksen mukaan EU:lta saadaan tuloja seuraavasti:

	mmk
Maataloustuki	2 861
Rakennerahastot	1 868
Siirtymäkauden tuki	1 235
Tullien kantopalkkiot	131
Yhteensä	6 095

Edellä tarkoitettujen tulojen ja menojen erotus 649 mmk on siten valtion budjettitalouden nettotulo EU:lta vuonna 1995. Suomen maatalouden ylituotannon markkinoimisvastuu siirtyy pois valtiolta ja viljelijöiltä EU:lle. Tämä merkitsee vuonna 1995 arviolta 1,0—1,5 miljardin markan tukea EU:lta maataloustuotteiden vientiin.

EU:n traditionaaliisiin omiin varoihin luettavien tullien kantaminen yhteisölle merkitsee sitä, ettei näitä tuloja enää sisällytetä Suomen valtion talousarvioon. Siten vuoden 1995 talousarvioesityksen mukaan jää noin miljardi markkaa nykyisiä tullee sisällyttämättä valtion talousarvioon, jonne sisällytetään vain niiden osalta EU:lta saatava noin sadan miljoonan markan suuruinen kantopalkkio.

EU:lle suoritettavien maksujen määräytymisperusteen vuoksi Suomen kansantalouden kehityksessä myönteisesti Suomesta tulee valtion budjettitalouden kannalta tulevina vuosina nettomaksaja EU:lle.

Valiokunta korostaa tässä yhteydessä valtion talousarvion laadinnassa mahdollisimman kattavaa läpinäkyvyyseriaatetta. Sen vuoksi eduskunnan tulee vuosittain valtion talousarvion perusteella saada mahdollisimman nopeasti tarkka selvitys Suomen ja EU:n välisestä rahaliikenteestä.

Valmisteverotus

Euroopan yhteisö voi tehdä verotuksen tasoa ja muotoa koskevia päätöksiä. Yhteisössä verotusta koskevat päätökset on kuitenkin tehtävä yksimielisesti, jolloin kukin jäsenvaltio voi estää itselleen epäedullisen päätöksen syntymisen. Tähänastiset yhteisön päätökset ovat harmonisoineet ensisijaisesti välillisen verotuksen muotoa. Verotuksen tasosta on päätetty huomattavasti väljemmin. Ainoastaan arvonlisäverokannan vähimmäistasosta sekä harmonisoitujen valmisteverojen vähimmäismäärästä on kyetty sopimaan.

EU:n sisämarkkinoilla jäsenvaltioiden välisessä kaupassa luovutaan rajalla tapahtuvista verotus- ja valvontatoimenpiteistä. Tästä syystä valmisteverotuslaki ja sen yhteydessä annettavat erilliset valmisteverolait on tarkoitus uudistaa kokonaisuudessaan vastaamaan kotimaan verotuksen yhteydessä tapahtuvaa verotusta.

Yksityisten henkilöiden omaan käyttöön hankkimista ja mukanaan tuomista tuotteista valmistevero peritään siinä jäsenvaltiossa, josta tuotteet on hankittu. EY:n sisäisessä liikenteessä kansalaiset voivat hankkia toisesta jäsenvaltiosta kaikkia siellä verotettuja tuotteita omaan käyttöönsä rajoituksetta. Liittymissopimuksessa Suomi saa oikeuden poiketa alkoholituotteiden osalta yleisestä sisämarkkinaperiaatteesta ja saa verottaa toisesta sisämarkkinavaltiosta verollisena hankittuja matkustajatuomisia. Poikkeus on voimassa ainakin vuoden 1996 loppuun.

EU-jäsenyyden myötä alkoholiverotusta joudutaan tarkastelemaan uudelleen lähinnä siitä syystä, että Suomen alkoholiverotuksen taso on olennaisesti korkeampi kuin nykyisissä EU-maissa. Alkoholijuomaverotuksen tasoon ei kuitenkaan vielä vuoden 1995 osalta ehdoteta muutoksia. Varsinaisen alkoholijuomaveron tuotto on nykyisin vuositasolla noin 7 miljardia markkaa ja valtion alkoholitulot yhteensä noin 10 miljardia markkaa.

Valtiovarainvaliokunnan käsityksen mukaan korkeata alkoholiverotusta voidaan pitää terveyspoliittisista syistä perusteltuna. Alkoholiverotuksen tasoa joudutaan kuitenkin pitemmällä tähtäyksellä myös Suomessa sopeuttamaan EU:ssa yleisesti sovellettavalle tasolle. Tästä on seurauksena, että viimeistään matkustajatuomisia koskevan siirtymäkauden jälkeen alkoholiverotuksen tuotto tulee laskemaan. Alkoholiverotuksen tuoton laskua on tässä vaiheessa vaikea luotettavasti arvioida. Valiokunnan saaman sel-

vityksen mukaan valtion alkoholitulot voivat laskea vuosikymmenen loppuun mennessä nykyisestä ainakin 3—4 miljardia markkaa.

Ympäristöverotus

EU-alueella on esiintynyt pyrkimystä tehostaa ympäristöverotusta, mutta toistaiseksi tässä ei ole edistytty sanottavasti konkreettiselle toimenpidetasolle. Valtiovarainvaliokunnan käsityksen mukaan Suomen tulisi EU:n sisällä edistää ja nopeuttaa ympäristö- ja häirtaverojen käyttöönottoa. Siten voidaan verotuksen painopistettä siirtää pois tuloverotuksesta muihin veroihin.

Polttoaineverotus kuuluu mineraaliöljyjen osalta EU:ssa harmonisoitavien verojen piiriin. Tästä syystä Suomen nykyinen moottoripolttoaineena ja lämmitykseen käytettyjen mineraaliöljyjen veropohja laajenee jonkin verran. Lisäksi polttoainevero tulee koskemaan myös ei-kiinteitä hiilivetyjä.

Työllisyys

Suomen mahdollisen EU-jäsenyyden vaikutuksia talouteen ja sitä kautta työllisyyteen on arvioitu mm. työministeriön työryhmäraportissa ”Integraatio- ja työmarkkinat” vuodelta 1993. Tarkastelussa ei sen ajankohdasta johtuen ole vielä voitu kaikilta osin ottaa huomioon Suomen jäsenyysneuvottelujen lopputulosta, joten arviot ovat suuntaa-antavia. Johtopäätöksiin siitä, millaisia ETA- ja EY-vaihtoehtojen työllisyysseuraamukset saattaisivat olla, vaikuttaa ratkaisevasti se, tapahtuuko arviointi lyhyellä vai pitkällä aikavälillä. Lisää epävarmuutta arvioihin tuo se, että kokemukset ETA-järjestelystä ovat varsin lyhytaikaisia ja kokemuksia Maastrichtin sopimuksen jälkeisestä, osittain ylikansallista päätöksentekoa harjoittavasta Euroopan unionista ei juurikaan ole. Valiokunta pitää myös selvänä, että monet työmarkkinoiden muutoksista tapahtuvat riippumatta siitä, mikä varsinainen muodollinen Suomen yhdentymisratkaisu on.

Taloudellisessa ja siten myös työllisyysmielessä huomattavimpia EU-jäsenyyden myötä Suomelle tulevia muutoksia olisivat unionin yhteinen kauppapolitiikka, tulliliitto ja maataloustuotteiden kaupan vapautuminen. Työryhmän mielestä tämä tietäisi lyhyellä aikavälillä heikompa työpäikkakehitystä maataloudessa, elintarviketeollisuudessa ja muilla maatalouden liitännäisaloil-

la, julkisissa palveluissa sekä eräiden arvioiden mukaan myös kemian teollisuudessa. Ongelmia voi työryhmän mielestä syntyä lähinnä niillä teollisuuden aloilla, joilla on huomattava tuontiraaka-ainepanos kolmansista maista. Lyhyen tähtäyksen sopeutumisongelmia silmällä pitäen Suomi on jäsenyysneuvotteluissa neuvotellut erilaisia sopeutumistuki- ja siirtymäaikajärjestelyjä.

Työryhmä arvioi työpaikkakehityksen olevan vastaavasti ETA-vaihtoehtoa suotuisampi teollisuuden korkean teknologian aloilla ja erityisesti vientihakuisissa pienyrityksissä, matkailussa, kaupassa, liike-elämää palvelevassa toiminnassa sekä julkisen sektorin supistumista korvaavissa yksityisissä palveluissa.

Unionijäsenyyden myönteiset vaikutukset ovat useiden arvioiden mukaan saatavissa pitkällä aikavälillä lähinnä välillisten vaikutusten kautta. Tämän vuoksi vaikutuksia ei voida täsmällisesti laskea. Yleisen tuottavuuden kasvun oletetaan tuovan lisää voimavaroja ja rakenteiden vahvistumisen johtavan terveellä pohjalla toimivaan talouteen. Positiivisia vaikutuksia työllisyyteen odotetaan saatavan muun muassa EU:n päätöksentekoon osallistumisen, jäsenyyden myönteisen imago vaikutuksen ja EU-projekteihin osallistumisen kautta. Pitkällä tähtäyksellä oletetaan kustannusten alenevan, kilpailukyvyt paranevan, ulkomaisten investointien mahdollisesti lisääntyvän ja Suomen kykenevän hyödyntämään jäsenyyden kautta tulevat suuren markkina-alueen edut.

EU:n rahastoista on saatavissa varoja alueellisen keskittymisen hidastamiseen, maaseutuelinkeinojen kehittämiseen ja taantuville teollisuus-alueille. Sosiaalirahasto avustaa pitkäaikaistyöttömyyttä, syrjäytyneisyyttä ja teollisuuden rakennemuutosta koskeissa ongelmissa.

Viime kädessä tulevassa työllisyyskehityksessä on kysymys siitä, kuinka hyvin Suomi kykenee itse hyödyntämään Euroopan unionin tarjoamia mahdollisuuksia. Omat toimenpidevalinnat työmarkkinoilla vaikuttavat työllisyyden kehittymiseen.

Alue- ja rakennepoliittikka

Aluepolitiikka on nykyään EU:n merkittävimpiä toimintaloikoja. Rakennepoliittisen rahoituksen osuus yhteisön talousarviosta on runsaat 30 %, vain maatalouden osuus on suurempi. Unioni pyrkii kilpailun lisäämisen ja markkinoi-

den laajentamisen ohella sisäiseen solidaarisuuteen, mikä käytännössä tarkoittaa yhteisön heikompien osien kehityksen tukemista yhteisin toimenpitein. Tähän pyritään ennen muuta rakennepoliittisilla keinoilla, joista keskeisiä ovat rakennerahastot, koheesiorahasto sekä Euroopan investointipankki.

Suomea koskevia rakennerahastoja ovat Euroopan aluekehitysrahasto (ERDF), Euroopan sosiaalirahasto (ESF) ja Euroopan maatalouden tuki- ja ohjausrahaston ohjausosasto (EAGGF). Rakennerahastot poikkeavat sikäli suomalaisista rahastoista, että ne saavat varansa suoraan talousarviosta, tässä tapauksessa EU:n budjetista. Kuten hallituksen esityksessä edelleen todetaan, EU:ssa on tehty rakennerahastouudistus, jossa mainittujen kolmen rakennerahaston toimintaa on yhteensovitetty. Myös muut EU:n rahoituslaitokset, mukaan lukien Euroopan investointipankki, on pyritty saamaan yhteensovittamisiin piiriin.

EU:n jäsenenä Suomi saisi rakennerahastoista seuraavien viiden vuoden aikana keskimäärin 2,1 miljardia markkaa vuodessa. Rahoituksen saaminen rakennerahastoista edellyttää kansallista osarahoitusta. EU edellyttää ns. lisäysperiaatteen mukaisesti, että sen myöntämä rahoitus muodostaa nettolisän jäsenmaan asianomaisiin julkisiin menoihin. EU pyrkii tehostamaan tämän periaatteen valvontaa vastaisuudessa. Vajaa kymmenesosa rahastojen varoista on tarkoitus varata yhteisön aloitteesta ja näkökulmasta käynnistettäviin ohjelmiin.

Rakennerahastojen tukitoimet kohdistuvat viiteen eri tavoitteeseen, joista osa on alueellisia ja osa horisontaalisia. Alueellisiin tavoitteisiin suunnattavat varat muodostavat EU:n aluepoliittisen rahoituksen ytimen. Näitä ovat heikoimmin kehittyneitä alueita koskeva tavoite 1, taantuvia teollisuusalueita koskeva tavoite 2 ja maaseudun kehittämistä koskeva tavoite 5 b. Horisontaalisia tavoitteita ovat työttömyyden torjumista koskeva tavoite 3, teollisuuden rakennemuutoksen edistämistä koskeva tavoite 4 ja maatalouden rakennemuutoksen edistämistä koskeva tavoite 5 a. Lisäksi jäsenyysneuvotteluissa sovittiin uudesta erittäin harvaan asuttuja alueita koskevasta tavoitteesta 6, jota on tarkoitus soveltaa Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa.

Suomen jäsenyysneuvotteluissa sovittiin, että Suomi voi saada vuosina 1995—1999 yhteensä noin 10,7 miljardia markkaa tukea rakennerahastoista. Vuonna 1995 Suomen rahastokehitys on yhteensä 1 984,7 miljoonaa markkaa.

Sosiaalitoimi

EU:n sosiaali- ja terveyspolitiikka

Valtiovainvaliokunta toteaa saatujen selvitysten perusteella, että Euroopan unionin jäsenenäkin meillä säilyisi kansallinen sosiaali- ja terveyspolitiikka. Sen tulevaisuus on kaikissa integraatiovaihtoehdoissa ensisijaisesti riippuvainen Suomen omista päätöksistä ja sosiaaliturvaan käytettävissä olevasta rahoituksesta.

Sosiaalisten kysymysten käsittely on asteittain vahvistanut asemaansa yhteisötasolla. EU:n yhteiset sosiaaliset toimet perustuivat aluksi ensisijaisesti talouskehityksen tarpeisiin: yhteismarkkinoiden luomiseen ja työvoiman liikkuvuuteen. Sosiaalinen ulottuvuus painottui EU:ssa pitkään ennen muuta työläinsäädännön kehittämiseen. Viime aikoina se on alkanut lähestyä sosiaalipolitiikkaa sellaisena, miksi se mielletään pohjoismaissa.

EU:ssa ei ole pyritty eri maiden sosiaalilainsäädäntöjen yhdenmukaistamiseen, vaan niiden yhteensovittamiseen ns. koordinaatiolainsäädännöllä siten, että maasta toiseen liikkuvat työntekijät kuuluisivat aina jonkin maan sosiaaliturvajärjestelmän piiriin. Sosiaalisen ulottuvuuden vaatimusten myötä on unionissa viime vuosina ryhdytty antamaan ns. vähimmäistasodirektiivejä, joilla pyritään työntekijöiden työ- ja elinolosuhteiden parantamiseen.

EU:lla on työllisyyttä edistävä sosiaalirahasto sekä sosiaali- ja terveyspoliittisia toimintaohjelmia. EU voi antaa myös ei-sitovia suosituksia mm. sosiaaliturvasta.

EU-komissio on linjannut yhteisön sosiaalipolitiikan kehittämistä marraskuussa 1993 julkaisemassaan Vihreässä kirjassa. Sen pohjalta heinäkuussa 1994 valmistuneessa komission Valkoisessa kirjassa korostetaan mm. työllisyyden, sosiaalisen turvallisuuden ja sukupuolten välisen tasa-arvon merkitystä.

EU-maiden kansallinen politiikka

EU:n jäsenmailla on kaikilla oma sosiaalipolitiikkansa. Jokainen jäsenmaa päättää siis itse oman sosiaalipolitiikkansa tasosta, sisällöstä ja rahoituksesta. EU:n toimet ovat kansallista sosiaali- ja terveyspolitiikkaa täydentäviä, eivät niitä korvaavia.

Edellä todetusta lähtökohdasta johtuen unionin jäsenmaissa etuuskien taso, niiden määräytyminen ja kattavuus ovat erilaisia. Useimmissa

EU-maissa oikeus sosiaaliturvaan perustuu työntekoon ja edut ovat ansiosidonnaisia. Monissa Keski-Euroopan maissa vallitsevana on huoltajakeskeinen järjestelmä ja koko perheen sosiaaliturva johdetaan työssä käyvän huoltajan työsuhteesta. Viime vuosina voimakas työttömyys on muokannut koko Euroopan sosiaaliturvan kehitystä.

Sosiaalimenojen suhde bruttokansantuotteen on Euroopan unionin jäsenmaissa keskimäärin noin 26 %. Tämä keskiarvo on viimeisten kymmenen vuoden aikana pysynyt melko samana. Bkt-osuudet ovat kasvaneet erityisesti Etelä-Euroopan maissa.

Sosiaaliturvan rahoitusjärjestelmät poikkeavat eri maissa selvästi toisistaan. Julkisen rahoituksen osuus, joka vielä vuonna 1991 oli EY-maissa keskimäärin 28 %, on ollut laskussa niissä maissa, joissa se on ollut korkea, ja noussut selvästi niissä valtioissa, joissa se on ollut alhainen. Työnantajien rahoitusosuus vaihtelee niin ikään suuresti ollen suurimmassa osassa maita noin 40 %; viime aikoina tämä osuus on ollut pienenevään päin. Vakuutettujen rahoitusosuus on ollut lähes kaikissa EU-maissa 16—30 %. Vakuutettujen maksut ovat nousussa useimmissa Euroopan maissa.

EU-maiden sosiaali- ja terveyspolitiikan rahoitus on riippuvainen kunkin maan taloudellisesta kehityksestä ja talouden toimintaympäristöstä. Euroopan parlamentin teettämässä tutkimuksessa erityisesti EMU:n konvergenssiehtojen on epäilty aiheuttavan kovia paineita alentaa sosiaaliturvan tasoa ja kattavuutta. EMU:n tavoitteisiin ja konvergenssiehtoihin ei sinänsä sisälly mitään velvoitetta supistaa esimerkiksi juuri sosiaaliturvaa ja terveyspalveluja. Säästöjen kohdentaminen on ensi sijassa riippuvainen kansallisista poliittisista päätöksistä ja arvoista sekä taloudellisesta tilanteesta.

Suomalainen sosiaali- ja terveyspolitiikka

Suomessa ja muissa pohjoismaissa oikeus sosiaaliturvaan perustuu sekä asumiseen että työsuhteeseen. Kaikilla Suomessa asuvilla on oikeus sosiaaliturvan perustasoon sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin. Lisäksi työntekijät ovat oikeutettuja ansioon suhteutettuun sosiaaliturvaan.

Suomalaisessa ja pohjoismaisessa sosiaaliturvassa on katsottu olevan hyvää sen kattavuus ja se, että etuudet ovat yleisiä, kaikille kansalaisille kuuluvia. Yhteiskunta tarjoaa myös paljon sosiaali- ja terveyspalveluja kansalaisille. Sosiaali-

turva sekä koulutus- ja työvoimapolitiikka ovat tukeneet toisiaan. Työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen on mahdollistettu.

Heikkoutena suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä on pidetty mm. sen monimutkaisuutta. Järjestelmän rahoitus on perustunut jatkuvan kasvun odotuksiin ja työn verottamiseen. Järjestelmää on vaikea purkaa ja uudistaa puuttumatta jonkun avuntarvitsijaryhmän etuihin.

Suomi on ETA-sopimuksella hyväksynyt EU:n sosiaaliturvaa koskevan koordinaatiolainsäädännön. Suomen sosiaalimenot olivat 1980-luvun alussa alle EY-keskiarvon ja koko vuosikymmenen lopun yhteisön keskitasoa. Vuonna 1991 sosiaalimenojen bkt-osuus nousi jyrkästi johtuen yhtäältä bruttokansantuotteen laskusta, toisaalta työttömyydestä johtuvasta sosiaalimenojen voimakkaasta kasvusta.

EU ei velvoita nykyisin säädöksiin Suomea omaksumaan eurooppalaisia sosiaaliturvajärjestelmiä. Markkinahenkisyyden lisääntyminen ja taloudelliset näkökohdat saattavat kasata esteitä sosiaaliturvan kehityksen tielle ainakin lyhyellä aikavälillä.

Sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä, Suomen EU-strategian kysymyksiä kartoittaneessa tutkimuksessa (1994:9) on tiivistetty, mikä periaatteet suomalaisessa sosiaaliturvassa tulisi pitää voimassa yhdentymispäätöksestä riippumatta. Tällaisiksi todetaan sosiaalipolitiikan tasa-arvotavoite, universaalisuus ja kattavuus, verorahoitteisuus, valtiovallan ohjausmahdollisuus ja järjestelmän luotettavuus niin hyvinä kuin huonoinakin aikoina. Näistä on johdettu muita, tarkempia tavoitteita. Suomalaista sosiaaliturvaa voidaan pitää rakenteeltaan vahvana ja kustannuksiltaan kohtuullisena, ja sillä on mahdollisuus säilyttää kilpailukykyisyytensä myös integraation oloissa.

Järjestöjen rooli

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat jo luoneet toimivia vaikutuskanavia eurooppalaisissa verkostoissa. Suomalaisia lasten, vanhusten, vammaisten ja perheiden asioita ajavia järjestöjä on mukana eurooppalaisissa alansa järjestöissä. Sosiaaliturvan Keskusliitossa on toiminut jo vuodesta 1991 lähtien erityinen sosiaali- ja terveysjärjestöjen Eurooppa-projekti.

EU-jäsenyyden on katsottu merkitsevän sosiaalipoliittiselle edunvalvonnalle ETA-järjestelyä enemmän mm. siksi, että Suomi osallistuisi

EU:n päätöksentekoon. Järjestöt ovat katsoneet, että niillä on mahdollisuus vielä tehostaa yhteistyötä sosiaali- ja terveysalalla. Unionin jäsenyyden kautta suomalaiset järjestöt pääsevät myös EU:n rahoittamiin yhteistyöverkostoihin.

Sivistystoimi

Yleistä

Valiokunta on käsitellyt tässä lausunnossa eräitä keskeisiä sivistystoimeen kuuluvia osa-alueita. Muilta osin valiokunta viittaa aikaisempiin lausumiinsa Euroopan yhdentymiskehityksen vaikutuksista suomalaiseen koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin.

Mahdollisen EU-jäsenyyden tärkein vaikutus opetusministeriön hallinnonalaan kuuluvilla alueilla nykytilanteeseen verrattuna olisi se, että Suomi voisi osallistua päätöksentekoon unionin kaikilla osa-alueilla. Varsinaisen päätöksenteon lisäksi Suomella olisi myös paremmat ja tehokkaammat vaikutusmahdollisuudet jo asioiden valmistelu- ja suunnitteluvaiheessa.

EU:n jäsenenä Suomella olisi myös mahdollisuus saada esim. koulutukseen ja kulttuuriin liittyviin hankkeisiin tukea unionin rakennerahastoista, mikä ei ole mahdollista ETA-sopimuksen puitteissa. On kuitenkin huomattavaa, että näihin hankkeisiin vaaditaan aina myös kansallista rahoitusta. Jos Suomi jää EU:n ulkopuolelle, tulee vastaavat hankkeet rahoittaa kokonaan kansallisin varoin.

EU-jäsenyydellä saattaa olla Suomen kannalta kielteisiä vaikutuksia esimerkiksi siten, että EU:n ulkopuolisten hankkeiden rahoittaminen voi vaikeutua.

Koulutus

Maastrichtin sopimuksen 126 artiklan mukaan koulutus kuuluu yhteisön toimialaan. Jäsenvaltioilla on vastuu kansallisesta koulutusjärjestelmästä ja opetuksen sisällöstä. Yhteisön tehtävänä on osaltaan vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen.

Jäsenyys laajentaisi myös suomalaisten koulutusoikeuksia Euroopassa. Eräs ero EU-jäsenyyden ja ETA-sopimuksen välillä on se, että jäsenyyden myötä suomalaisilta ei voitaisi periä korkeampia lukukausimaksuja kuin kyseisen maan kansalaisilta. Käytännössä asia ei ole ollut mer-

kittävä ongelma, koska lukukausimaksut koskevat vain niitä opiskelijoita, jotka vaihto-ohjelmien ulkopuolella suorittavat itsenäistä tutkintoa tai sen osaa ulkomaisissa yliopistoissa.

ETA-sopimuksen perusteella Suomi osallistuu kaikkiin yhteisön koulutus- ja nuoriso-ohjelmiin vuoden 1995 alusta lukien. Vain EU:n jäsenenä Suomella on kuitenkin mahdollisuus saada rahoitusta koulutukseen EU:n rakenne- ja sosiaalirahastoista.

Tutkimus- ja kehitystyö

Yleismaksun takaisinsaamiseksi on huolehdittava siitä, että Suomessa on jatkuvasti aineellisia ja henkisiä voimavaroja riittävän korkeatasoisten hankkeiden esittämiseen EU:n ohjelmiin. Jos Suomella ei ole kilpailukykyisiä kansallisia tutkimusryhmiä hankkimassa kansainvälisiä sijoituksia takaisin, joudumme auttamatta kansainvälisten ohjelmien maksajiksi ja hyöty yhteistyöstä jää saamatta. Toisaalta jos hyviä projekteja on, ei muodollista ylärajaa ole EU:n jäsenille kuten nyt on ETA:n jäsenille. Suomessa ei olisi myöskään enää tarvetta tehdä erillisiä päätöksiä tutkimushankkeisiin osallistumisesta.

Puiteohjelmiin liittyvien hankkeiden toteuttajat valitaan pääsääntöisesti tarjouskilpailujen perusteella. Hankkeet ovat yhteisrahoitteisia projekteja, joista EU:n osuus on enintään puolet. Koska kansallisen rahoituksen järjestäminen on EU:n tuen saamisen ehtona, valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että riittävän kansallisen rahoituksen turvaamisesta huolehditaan.

EU:n alueellisen kehityksen edistämiseen tarkoitettujen rahastojen tulisivat EU-jäsenyyden myötä myös korkeakoulujen ulottuville. Korkeakouluilla olisi mahdollisuus hakea rahoitusta mm. sosiaalirahastosta koulutus-, tutkimus- ja tuotekehitysprojekteihin yhdessä alueen kuntien, muiden oppilaitosten, yritysten, muun elinkeinoelämän ja kulttuurielämän kanssa. Korkeakouluilla on hyvät edellytykset olla alueillaan kehittämistoiminnan vetäjiä ja alueiden välisen yhteistoiminnan koordinoijia.

Liittyminen EU:iin merkitsisi mm. korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille merkittävää haastetta tutkimustoiminnan tehostamiseksi.

Kulttuuri

Maastrichtin sopimuksen 128 artiklan mukaan Euroopan yhteisö pyrkii edistämään jäsen-

valtioiden kulttuureja niiden kansallista ja alueellista monimuotoisuutta arvostaen sekä tuomalla esille myös jäsenvaltioiden yhteistä kulttuuriperintöä.

Yhteisön tarkoituksena ei ole yhdenmukaistaa jäsenmaiden kulttuuripolitiikkaa, vaan myötävaikuttaa kulttuurien kehittymiseen kansallista ja alueellista monimuotoisuutta korostaen.

Yhteisön valtuutimäärärahat ovat toistaiseksi olleet vaatimattomat, mutta ovat moninkertaistumassa. Tämä merkinnee myös kulttuurivaihdon lisääntymistä.

Merkittävimpanä tuen lähteenä ovat käytännössä olleet rakennerahastot. Niistä saatavaa tukea voidaan käyttää kulttuuritarkoituksiin silloin, kun kulttuuripoliittisilla toimenpiteillä toteutetaan varsinaisia alue- ja rakennepolitiikalle asetettuja tavoitteita. Suurin osa tukea saaneista hankkeista liittyy kulttuuriperinnön hoitamiseen.

Rakennerahastojen tuen saaminen edellyttää kuitenkin kansallisen rahoituksen turvaamista sekä aktiivista työtä hankkeiden suunnittelussa ja valmistelussa. On tärkeää parantaa kulttuuriin liittyvän työskentelyn edellytyksiä ja vahvistaa maakunnallisen hallinnon kulttuuripoliittista asiantuntemusta.

Rahapeliteoiminta

Suomessa tieteiden, taiteiden, urheilun ja nuorisokasvatustyön julkinen rahoitus perustuu merkittävästi veikkaus- ja raha-arpajaispeliin tuottoon. Valiokunta katsoo, että suomalaisten ratkaisujen on kaikissa tilanteissa oltava sellaisia, että Suomessa harjoitettavien veikkauksen ja raha-arpajaisten ylijäämä edelleenkin jaetaan tieteiden, taiteiden, urheilun ja nuorisotyön tukemiseen.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen perustyö, ehkäisevä tiedotus-, neuvonta-, koulutus- ja kehittämistyö puolestaan on valtaosin perustunut Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen varaan. Saadun selvityksen mukaan liittyminen EU:n jäseneksi ei ilmeisestikään toisi käytännössä mitään uutta nykyiseen rahapeliteoimintaan verrattuna, koska Suomea sitovat jo nyt ETA-sopimuksen myötä EU:n tämän alueen kilpailusäännökset ja periaatteet. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhdistyksen asema turvataan sosiaali- ja terveyspoliittisin perustein.

Hallinto

Euroopan unionin mahdollisesta jäsenyydestä seuraisi Suomen hallintoviranomaisille velvollisuus toimia yhteistyössä komission ja muiden toimielinten kanssa. Hallinnon rakennetta ei hallituksen esityksen mukaan ole tarkoitus periaatteessa muuttaa. Yhteisön oikeudesta kohdistuu niin hallinnon rakenteeseen kuin menettelytapoihinkin kuitenkin eräitä vaatimuksia. Hallintoviranomaiset huolehtisivat mm. yhteisölle kuuluvien maksujen kantamisesta. Valvonta- ja tarkastustoimintaa suorittaisivat sekä EU:n elimet että suomalaiset viranomaiset. Sisämarkkinoiden toteutuminen ja tähän liittyvä rajamuodollisuuksien poistaminen kansallisilla rajoilla vaatisi Suomea tehostamaan alueen ulkorajavalvontaa, mihin tosin saataisiin myös EU:n rahoitusta.

EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka muovaisi ennen muuta ulkoasiainministeriön tehtäväkenttää ja edellyttäisi henkilöstövoimavarojen suuntaamista näiden asioiden valmisteluun. Kauppapolitiikasta päätettäisiin yhteisötasolla, millä olisi substanssi- ja mahdollisesti myös hallinnollisia vaikutuksia UM:n hallinnonalalla. Myös osa kehitysyhteistyöstä tapahtuisi EU:n kautta. Lähialueyhteistyö olisi sovittava yhteen eri ohjelmien kautta toteutettavien EU-projektien kanssa.

Ulkoasiainministeriön olisi luotava uudenlainen koordinoitumekanismi, tarvittaessa yhteistyössä esimerkiksi oikeusministeriön kanssa, EU-elimissä tapahtuvaa valmistelua ja päätöksentekoa varten, samoin menettelytavat EU:n ja Suomen viranomaisten väliseen tiedonvälitykseen. Liittyminen Euroopan unioniin muuttaisi jossakin määrin esimerkiksi ulkoasiainministeriön ja muiden ministeriöiden välistä työnjakoa: muiden ministeriöiden kansainväliset tehtävät (ja niiden mukanaan tuoma matkustaminen) lisääntyisivät entisestään.

Esimerkkeinä eri ministeriöiden hallinnonaloilla tapahtuvista muutoksista voidaan todeta vielä mm. oikeusministeriön budjetista rahoitettavan käännoiminnan muuttuminen EU-rahoitteiseksi. Oikeusministeriö joutuu heti mahdollisen EU-jäsenyyden alkuvaiheessa selvittämään, mitä palveluja sen olisi tarjottava muille ministeriöille. Sisäasiainministeriön hallinnonalalla alue- ja rakennepolitiikan hallinnointiasiat on otettava huomioon valtion valmistelu- ja päätöksenteko-organisaatiossa. Rakennerahastoista saatavan tuen turvaamiseksi on, kuten hallitus esittää, päätettävä, miten rakennerahastojen ta-

voitteisiin liittyvien alueellisten ja valtakunnallisten kehittämisohjelmien valmistelu, toteutus, seuranta ja hallinnointi järjestetään alueilla ja keskushallinnossa. Tämä edellyttää erityisesti aluehallinnon kehittämistä, jotta se voisi vastata muuttuvista tehtävistä esimerkiksi tilinpidon ja tarkastustoiminnan aloilla. Tarkastustoimintaa tulee kehittää sekä keskus- että aluehallinnossa myös sitä silmällä pitäen, että viive rahojen käytön ja siitä saatavan seurantatiedon välillä muodostuisi mahdollisimman lyhyeksi.

Valtiovarainvaliokunta kiinnittää huomiota myös julkisuusperiaatteeseen unionin päätöksenteossa. Suomen tulee EU-jäsenyyden mahdollisesti toteuduttua vaikuttaa unionissa siten, että EU:n julkisuusäännöt saataisiin mahdollisimman pitkälle vastaamaan pohjoismaista käytäntöä Suomen oman hallinnon ja kansalaisten tiedonsaannin turvaamiseksi.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Saari, varapuheenjohtaja Luttinen (osittain), jäsenet Alaranta (osittain), Heikkinen, Hämäläinen, Jokiniemi (osittain), Jääskeläinen (osittain), Laaksonen, Lahti-Nuutila (osittain), Luukkainen, Malm, Mäki-Hakola (osittain), Ranta (osittain), Ryy-

Hallituksen esityksessä vuoden 1995 talousarvioiksi on todettu, että ulkoasiainhallinnon tavoitteena on hoitaa yhteiskunnan sille antamat tehtävät vähäisemmin henkilöstövoimavaroin ja kustannuksien kuin Suomen kaltaisissa teollisuusmaissa keskimäärin. Valtiovarainvaliokunta pitää tärkeänä myös pitemmällä aikavälillä ja koko julkista hallintoa koskien, että EU-jäsenyyden myötä lisääntyvät ja muuttuvat tehtävät voidaan pääsääntöisesti hoitaa henkilöstön kokonaismäärää lisäämättä. Tämä merkitsee henkilöstöresurssien suuntaamista uudelleen sekä hallinnonalojen sisällä että niiden välillä, mikä puolestaan edellyttää mittavaa koulutusta.

Valtiovarainvaliokunta esittää kunnioittaen lausuntoaan,

että ulkoasiainvaliokunta ottaisi edellä lausutun huomioon mietintöään laatia-
saan.

nänen (osittain), Sasi, Turunen, Törnqvist ja Vihriälä (osittain) sekä varajäsenet Apukka, Backman (osittain), Enestam (osittain), Hurskainen (osittain), Näsi, Renko (osittain), Röntynen (osittain), Saastamoinen (osittain) ja Savela (osittain).

Eriäviä mielipiteitä

I

Valtiovarainvaliokunnan lausunnossa on useita puutteellisuksia ja monessa kohdin sen arviot sopimuksesta ovat suorastaan virheellisiä. Lausunnon lähtökohtana on ollut suopea suhtautuminen jäsenyyteen.

Talous- ja rahaliitto

Suomi ei ole jättänyt varaumaa talous- ja rahaliiton jäsenyyden suhteen eikä sitä näin ollen myöskään ole liittymissopimuksessa tai siihen kuuluvissa asiakirjoissa.

Siirtyminen aikanaan yhteiseen valuuttaan eittämättä vähentäisi ecu-alueella valuutan vaihdosta ja valuuttaepävarmuudesta johtuvia kustannuksia. Edelleen talous- ja rahaliitto eittämättä pakottaa sellaiseen talouspolitiikkaan, joka johtaa alhaisempaan inflaatioon kuin muuten todennäköisesti olisi laita. Tyytyminen tähän arviointiin olisi kuitenkin yksipuolista ja yksipuolisuudessaan harhaanjohtavaa.

Tässä yhteydessä on alettu puhua ”kansantalouden kannalta kestävästä kehityksestä”, millä tarkoitetaan sitä uskomusta, että tiukka inflaation hillintä aikanaan johtaa parempaan työllis-

sytyen. Selvää tietysti on, että kukaan ei aseta korkeaa inflaatiota tai toistuvia devalvaatioita tavoitteeksi, joten ”kansantalouden kannalta kestävä kehitys” kestävyttä väitteellä on syytä arvioida tarkemmin.

Vaikka inflaatio sinänsä ei olekaan tavoite, niin usein inflaation torjunta ja välitön työllisyys ovat vastakkaisia, jolloin joudutaan valitsemaan joko vähemmän työttömyyttä tai vähemmän inflaatiota. Edelleen, olipa työttömyysaste sitten parin prosentin tai parinkymmenen prosentin tuntumassa, niin tietoinen yritys painaa työttömyyttä alemmaksi nostaa esille inflaation kiihtymisen vaaran, mikä inflaationtorjuntaopin mukaan edellyttäisi vastatoimia, jotka pysäyttäisivät työttömyyden vähenemisen.

Talous- ja rahaliittoa arviotaessa on oleellista pohtia optimaaliselle valuutta-alueelle asetettavia ehtoja ja yksipuolisen (asymmetrisen) talousshokin vaikutusta. Optimaalisen valuutta-alueen edellytyksenä on, että sen osien suhdanteet kulkevat samaan tahtiin, jolloin keskitetty talouspolitiikka on kaikilla alueilla oikeansuuntaista. Toiseksi tulisi alueen työvoiman olla liikkuvaa, ja sitä liikkuvampaa, mitä enemmän eroja alueiden suhdannekehityksessä esiintyy. Kolmanneksi tulisi palkkojen joustaa sitä enemmän, mitä epäyhtenäisempää suhdannekehitys on ja mitä vähemmän työvoima liikkuu. Neljänneksi tarvitaan laaja-alaista ja mittavaa ecu-alueen yhteistä talousarviota tasoittamaan suhdannekehityksen alueellisia eroja.

Euroopan unioni ei täytä edellä mainittuja optimaalisen talousalueen ehtoja. Siksi on äärimmäisen tärkeää pohtia sitä, mitä seuraisi, jos luovuttaisiin omasta valuutasta ja annettaisiin Euroopan keskuspankin säädellä taloutta pitävän keskeisenä tavoitteena inflaation torjuntaa.

Nykyinen talouden ahdinko osoittaa, että Suomessa voi olla syvä, alhaisia korkoja edellyttävä lama samaan aikaan, kun Saksassa suhdannekehitys edellyttää korkeita korkoja. Ahon hallitus yritti markan ulkoista arvoa korjaamatta elää yhteisen ecu-valuutan aikaa, mikä osoittautui tuhoisaksi. Se, että vienti vetää, ei ole hallituksen ansio, vaan johtuu palkkahillinnästä ja vastoin hallituksen tahtoa toteutuneesta markan ulkoisen arvon korjaantumisesta (devalvaatiosta).

Euroopan unionissa työvoima liikkuu selvästi vähemmän kuin (Amerikan) Yhdysvalloissa, jossa yhteinen kieli ja kulttuuri suosii liikkuvuutta. Euroopan unionin talousarvio, joka koostuu pääasiassa maatalouden tulonsiirroista, on suh-

teellisesti tarkastellen vain noin kymmenesosa Yhdysvaltain liittovaltion talousarviosta eikä siten ole riittävä kattamaan alueellisten suhdanneerojen jäsenmaille aiheuttamia verotulojen menetyksiä ja menollisäyksiä.

Euroopan unionille ominainen inflaation torjunnan keskeisyys, mihin Saksalla on oman taloushistoriansa johdosta omat syynsä ja mikä talouspolitiikan valinta on myös kirjattu EKP:n tehtäväksi, johtaa kuitenkin tarpeettoman korkeaan työttömyyteen, siihen, että inflaation torjunta painottuu työllisyyden kustannuksella. Tässä suhteessa Yhdysvalloissa talouspolitiikka näyttäisi olevan joustavampaa.

Talous- ja rahaliiton lähentymiskriteerit lisäävät lyhyellä tähtäyksellä painetta sosiaaliturvaa kohtaan. Pidemmän ajan vaikutukset ovat epäselvät eikä esimerkiksi voida väittää, että ne olisivat myönteiset.

Voidakseen puolustaa talous- ja rahaliittoa arvostelijoilta ovat jotkut jäsenyyden kannattajat sanoneet, että lähentymiskriteerejä tulisi täydentää työllisyydellä. Kun talous- ja rahaliittoa koskevat Maastrichtin sopimuksen kohdat ja samaan sopimukseen kuuluva EKP:n tehtävämäärittely ovat syntyneet nykyisten jäsenmaiden sovittelun tuloksena, ei ole uskottavaa, että asianomaiset saisivat Maastrichtin sopimuksen näiltä osin muutetuksi.

Talous- ja rahaliiton arvioinnissa valiokunnan olisi tullut päätyä kielteiseen arvioon ja vähintäänkin huomauttaa yksipuolisten talousshokkien seurauksista.

Laskelmien harhaanjohtavuudesta

Euroopan unionin jäsenyyden vaikutuksesta kokonaistuotannon kasvuun ei ole esitetty perusteltua näkemystä. Useimmat arviot näyttävät nojaavan esim. talous- ja rahaliiton korkoja alentavaan vaikutukseen, valmisteverojen (ennen kaikkea alkoholinveron) alenemiseen tai maatalouden, elintarviketeollisuuden ja päivittäistavarakaupan rationalisointihyötyihin kilpailun rikoissa monopolinomaisen tilanteen. Näitä oletettuja hyötyjä ei kuitenkaan ole kyetty numeraalisesti osoittamaan, vaikka niille saatetaan tarjota numeroarvoa.

Julkista taloutta koskevissa arvioissa on pyritty osoittamaan, että Suomi olisi nettosaaja. Tähän on kuitenkin päästy vain sellaisilla laskelmillä, joissa tullien osuus on sivuutettu.

Suomen tosiasiallisen nettomaksaja-aseman lisäksi jäsenyydestä aiheutuu muitakin vaikeuksia valtiontaloudelle. Siirtymäajan jälkeen, ellei alkoholia koskevia poikkeussäännöksiä jatketa, valtion alkoholiveron ja arvonlisäveron tuotot laskevat VATT:n arvion mukaan noin 7 miljardia markkaa.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 1994

Asko Apukka

Edellä esitetyn perusteella katsomme,

että valiokunnan olisi tullut ottaa edellä sanottu lausunnossaan huomioon.

Timo Laaksonen

II

Yhtyen moniin I vastalauseessa esitettyihin arvioihin pidän valiokunnan mietinnössään arvioimia EU-jäsenyyden myönteisiä vaikutuksia kansantalouteen ja valtiontalouteen liian optimistisinä.

Helsingissä 5 päivänä lokakuuta 1994

Jouko Jääskeläinen

Yhdyn siihen kantaan, että Suomen kansantalouden kokonaisedun mukaista ei ole liittyä EMU:n kolmanteen vaiheeseen.

